

NOVI NATO ZA NOVU EUROPU

RADOVAN PAVIĆ

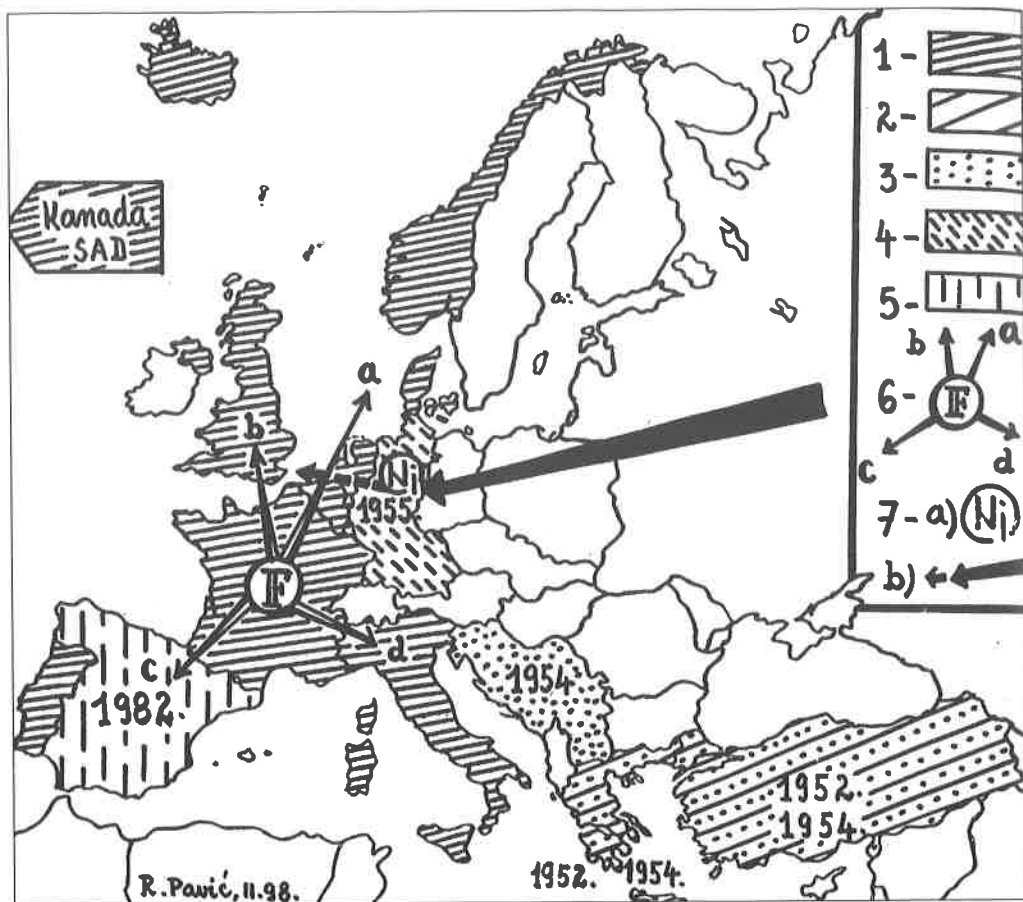
Ulazak Republike Hrvatske u zapadnjačke integracije (a u tome i u NATO), jedan je od naših najbitnijih vanjskopolitičkih ciljeva. Pogodnosti koje se za to pružaju su dvojake. S jedne strane, oslobođenjem najvećeg dijela Hrvatskog Podunavlja (pod srpskom okupacijom ostaje još dio hrvatskog državnog teritorija na lijevoj obali Dunava) Republika Hrvatska se može posvetiti rješavanju gospodarskih problema, što očito vodi približavanju Zapadu. S druge strane, postoji i interes Zapada za širenjem prema istoku/jugoistoku, što onda, s vremenom, može uključiti i Republiku Hrvatsku.

Budući da je NATO vojna organizacija - onda u tom i takvom slučaju - govor o geostrategiji mora biti na prvome mjestu. Međutim, sve se više pokazuje da treba uzeti u obzir tzv. ideje drugih ciljeva, što znači: širenje NATO-a ima zapravo druge, i to prvenstveno gospodarske ciljeve. Drugim riječima: treba što više proširiti interesno gospodarsko područje Zapada, bez obzira na problem sigurnosti/nesigurnosti. S tim u svezi može se formulirati osnovna trilema: *prvo* - je li poslije rušenja berlinskog zida i raspada Sovjetskog Saveza i Varšavskog ugovora - neraspuštanje NATO-a stvar istinske nesigurnosti, zatim, *drugo* - radi li se samo o širenju gospodarskih interesnih područja, ili, najzad, *treće* - o militarističkoj inerciji (čak i mogućoj hysteriji). O tomu govorimo s pravom, budući da i sam NATO priznaje kako više nema ruske konvencionalne vojne opasnosti (prodor koridorom ratova: Moskva-Smolensk-Minsk-Varšava-Berlin-ušće Rajne), a osim toga, to sve u uvjetima kada se raspao i nestao Varšavski ugovor kao vojna organizacija Istoka.

Ali, gledano geostrateški - stara nesigurnost u Europi postoji i dalje - što je jasno iz postojanja NATO-a ona je, izgleda, i sve veća, jer se NATO inače uopće i ne bi širio! (takvo je barem

normalno zaključivanje.) No, bilo kako bilo - čini se da je NATO ipak samo instrument za širenje gospodarskog interesnog područja Zapada prema istoku. Tvrdnja da se radi o ovom drugome je uvjerljiva, jer danas više nema opasnosti od ruskoga konvencionalnog oružanog prodora u Srednju Europu i općenito prema Zapadu. To znači da NATO nije ni potreban radi suprotstavljanja toj i takvoj opasnosti. No, još uvijek postoji ruski nuklearni potencijal, a time i moguća prijetnja, to veća što je Ruska Federacija slabija i kaotičnija. Međutim, kao nešto najbitnije u čitavom tom sklopu pitanja treba naglasiti da se ta opasnost ne rješava teritorijalnim širenjem NATO-a, niti se odgovor na tu opasnost nalazi u rukama novih članica. - Za njih je, dakle, bolje ne biti u NATO-u jer tada: nisu ciljevi. I ne samo to; može se čak tvrditi da širenje NATO-a znači i novu nesigurnost: jer, ako se a) NATO širi na istok, i b) u Ruskoj Federaciji dođu na vlast ekstremisti koji će to širenje shvatiti kao opasnost, onda to može samo podjariti suprotnosti ili čak i uzrokovati sukob. To znači: bitan čimbenik nove europske sigurnosti bilo bi neširenje NATO-a.

Zato valja uvijek isticati da širenje NATO-a nema u svojoj osnovici prvenstveno obrambeni značaj, nego je mnogo važniji, ili zapravo presudan, političko-gospodarski kontekst. To znači da nakon rušenja berlinskog zida NATO i Zapad nisu smjeli izgubiti kredibilitet, da su upravo oni garant nove sigurnosti u Europi. No prijam novih država mogao se pri tome ograničiti samo na one zemlje koje nisu ugrožene eventualnim konvencionalnim ruskim napadom, nemaju problema s ruskom nacionalnom manjinom (i s manjinama uopće), nemaju međusobnih graničnih ili drugih problema, ne ugrožavaju se međusobno, a u isto su vrijeme vrlo značajno novo tržište (Poljska, Češka i Mađarska imaju

Sl. 1. - Teritoriji i članice izvornog NATO-a iz 1949. te izravna i neizravna širenja do uključivo 1982. godine.

- 1 - Dvanaest izvornih članica NATO- zauzimaju ukupnu površinu od 21.079.161 km², od čega se na SAD i Kanadu odnosi 19.348.750 km² (91,8%), a na Europu 1.730.410 km² (8,2%)
- 2 - Prvo izravno širenje NATO-a 1952. (Grčka i Turska)
- 3 - Neizravno članstvo Jugoslavije u NATO-u od 1954. do kraja 1950-ih godina, i to posredstvom Balkanskog saveza u kojem su osim Jugoslavije bili još i Grčka i Turska
- 4 - Drugo izravno širenje NATO-a 1955. (Zapadna Njemačka)
- 5 - Treće izravno širenje NATO-a 1982. (Španjolska)
- 6 - Zbog svoga položaja središnji geostrateški i čvorišni prostor NATO-a predstavlja Francuska, i to bez obzira na njezino vojno sudjelovanje ili nesudjelovanje u vojnoj sastavnici pakta
- 7 a) i b) - Njemačka kao glavna tadašnja prečaga na koridoru ratova između Moskve i ušća Rajne

zajedno oko 60 mil. stanovnika), i uopće su novo gospodarsko interesno područje, dok su geostrateška pitanja duboko u drugom planu. Isto tako, ni Ruska Federacija nije protiv širenja NATO-a toliko iz razloga što osjeća neku navalnu opasnost sa Zapada, nego stoga što zna da time definitivno gubi te prostore kao svoje eventualno obnovljeno interesno područje. To protivljenje Ruske Federacije maksimalno je izraženo u slučaju ako bi se NATO namjeravao proširiti

i na države bivšeg SSSR-a, jer njih Ruska Federacija smatra za svoje nepovredivo interesno područje.

GEOSTRATEŠKI CILJEVI I SADRŽAJ NATO-A

Budući da je NATO ipak vojna organizacija, geostrateška razmatranja su nezaobilazna, i to bez obzira na to radi li se o istinskoj geostrategiji

ili pak o geostrateškoj laži. Zato u tom kontekstu treba promotriti dvije mogućnosti: dva odlučujuća geostrateška cilja NATO-a morali bi biti - formiranje barijere ili tampona prema Bjelarusu i Ruskoj Federaciji, a također i prema Balkanu, iz čega onda slijede i druge karakteristike i nužnosti. Pri tome treba naglasiti da je uporaba termina tampon ili tamponska zona u današnjim prilikama pogrešna. Naime, u odnosima između Istoka i Zapada nikakvo se rješenje ne sastoji u formiranju opet neke tamponske zone, svojevrsnog "cordon sanitairea", nego smo danas svjedoci drugačijeg najstojanja i procesa. Ono što se u Europi tradicionalno smatralo tamponskom zonom prema Istoku danas čvrsto ulazi u okvir Zapada, tj. NATO-a. Nema, dakle, više nikakvog tampona kao prijelazne zone, nego to postaje NATO i ta je činjenica od neocjenjivog značenja i za sigurnost zapadnijeg Zapada i za same države nekadašnjeg tampona. Time je ujedno i nestalo jaltke podjele - radi se, dakle, zaista o Novoj Europi.

IDEALNI GEOSTRATEŠKI MODEL BRANA PREMA RUSKOJ FEDERACIJI I BALKANU

Nadamo se da je, dakle, sve posve razvidno: ne radi se ni o kakvom "cordon sanitaire-u" - u pitanju je barijera, a to je nešto sasvim drugo. U tom slučaju u NATO bi morao ući kontinuirani niz država od uključno Estonije do uključno Rumunjske (dakle i Letonija, Litva, Poljska, Slovačka i Mađarska). To su sve države s izravnim graničnim kontaktima, ostvareni su, dakle, i teritorijalni kontinuitet, ali i pristupi iz kopnenog zaleđa i s mora. Razumljivo, da bi se kompletirala barijera, u NATO-u bi dobro došle i Finska i Bugarska. Međutim, zbog svojih specifičnih odnosa sa Sovjetskim Savezom/Ruskom Federacijom, s njezinim ulaskom u NATO ne bi trebalo izazivati Rusiju. Osim toga, tu postoji i dodatna neutralna brana Švedske, dok je sama Finska tako i tako u djelomičnom natovskom okruženju: sa sjevera zbog kontakta s Norveškom, izravne natovske pomorske prisutnosti na Baltiku i natovske Estonije na jugu.

Iako bi, kako smo spomenuli, NATO-u dobro došlo i članstvo Bugarske, ono u

geostrateškom smislu nije neophodno, jer se proćelje prema Istoku (dopunjeno još i tamponskom ulogom Ukrajine, koja ima posebne odnose s NATO-om od VII. 97.), zatvara već i samom Rumunjskom, koja uz natovsku Tursku, dovoljno potire ideju o Crnom moru kao eventualno predominantnom turskom jezeru. Isto tako ni Finska, kao ni Bugarska, nisu neophodne da bi natovska barijera prema Istoku bila potpuna. Za NATO bi također veliko značenje imala i barijera prema Balkanu (središnja južna Europa) koja bi istočnije od Italije morala uključivati barem Republiku Hrvatsku s nastavkom na već spomenute Mađarsku i Rumunjsku. Tako bi bila stvorena adekvatna sigurnosna zona između Baltika, Crnog mora i Jadrana. Pri tom se jasno uočava da iz strogo geostrateških razloga u NATO-u nisu potrebne ni Češka (a Slovačka jest, itekako!), niti Slovenija - a Republika Hrvatska jest - itekako!

Ovako teritorijalno definirane natovske barijere sadrže u sebi više bitnih geostrateških značajki i prednosti. Međutim, odmah treba upozoriti i na mogućnost pretjerivanja kada se ocjenjuje važnost geostrateškog položaja - primjerice, ona u slučaju Republike Hrvatske ili Albanije nije onakva kako se to u pojedinim prenapregnutostima želi dokazati. Ali, geostrateški sadržaji ipak jesu važni - zato naglašavamo:

Prvo - U jednom idealnom natovskom geostrateškom modelu - Baltik postaje prvenstveno natovsko ili neutralno područje. To uvelike isključuje utjecaj Ruske Federacije iz tog akvatorija; njezina prisutnost ograničava se na uglavnom nešto prošireni petrovski prozor u Europu oko ušća Neve i na daleku i izoliranu eksklavu Kalinjingradske oblasti (udaljenu morem od Sankt Petersburga preko 700 km), koja se, osim toga, nalazi i u pretežnom natovskom okruženju (od strane Litve i Poljske), što onda onemogućuje kopnene veze prema Bjelarusu, a time i prema Ruskoj Federaciji.

Drugo - Od svih država - bilo da je u pitanju idealna geostrateška shema proširenja NATO-a, bilo njegove pragmatičke varijante, očito je da Njemačka i Poljska imaju najviše interesa za novi NATO. Naime, Njemačka treba odgovarajuću dodatnu sigurnost prema Istoku (?), a

Poljskoj je potrebno da u toj ulozi ne bude napuštena, pogotovo u svjetlu činjenice što se Poljska nalazi prva na udaru pravcem nekadašnjeg koridora ratova, a danas rusko-bjeloruskog koridora koji svoje teritorijalno ishodište ima u Ruskoj Federaciji, (završava na ušću Rajne) a političko u specifičnom savezu i odnosima tih dviju država. Poljska je tu zapadna brana, a Litva i Latvija mogu za taj koridor predstavljati bočnu opasnost, dok napredovanje koridorom s Istoka ne može ni na jugu (Ukrajina) naići ni na kakvu političku ili geostratešku/logističku podršku.

Treće - Južnije locirana Slovačka je prirodna gorska tvrđava koja nadzire i povezuje važne geostrateške pravce dijelom u Poljskoj (preko Krakova), a naročito u Panonskoj nizini (Mađarska). Zato je Slovačka važna spojnica Poljske i Mađarske, koja uz to - zajedno s Mađarskom i Rumunjskom - uživa prednost da nije ni na kakvom geostrateškom koridoru iz smjera Istoka i da ujedno graniči i s Ukrajinom.

Četvrto - Posebno značenje imaju Mađarska, Republika Hrvatska i Rumunjska. Mađarska je pritom spojnica i križište triju novih i bitnih natovskih okosnica: Baltik - Mađarska, Mađarska - Jadran i Mađarska - Crno more. Osim toga ona kontrolira važno čvorište geostrateških pravaca (panonska lepeza) sa središtem u Budimpešti, i to prema svim okolnim susjednim državama, što je oduvijek imalo, a i danas ima izuzetno značenje. I značenje je Republike Hrvatske relativno veliko - relativno zato što s funkcijom Republike Hrvatske na Jadranu ne treba pretjeravati (isto vrijedi i za Albaniju), jer na Jadranu već postoji Italija kao natovska država, a kontrolu Otrantskih vrata, unatoč blizine Albanije ili očitog vojnog napuhavanja SR Jugoslavije, ipak djelotvorno kontroliraju Italija i Grčka, kao i ostala natovska flota u Jonskom moru. Naravno, uloga je Republike Hrvatske nezaobilazna kad se radi o barijeri prema SRJ (baš kao i u slučaju Mađarske i Rumunjske), kao i prema "BiH" (tj. Republici Srpskoj) pogotovu u svjetlu činjenice da Republika Hrvatska može ostvariti geostrateški korisnu teritorijalnu povezanost s hrvatskim kantonima u Federaciji, čime nastaje i jedna tamponska zona.

Peto - Slično kao i u slučaju Baltika - akvatorij Sredozemlja (u užem smislu, dakle bez Crnog mora) također je čvrsto u rukama NATO-a.

Šesto - Rumunjska ima dvostruku geostratešku ulogu: i ona je barijera prema SRJ, i što je posebno važno - osigurava dodatnu natovsku participaciju na Crnom moru, te je, zbog blizine Tjesnacima, dodatni prilog njihovoj kontroli, čime se dopunjuje i grčko-turski nadzor nad Egejskim morem.

Ovakva idealna shema proširenja NATO-a ima velike prednosti: ona ne samo da znači ostvarivanje teritorijalnog kontinuiteta, pristupa iz zapadnog zaleđa i s mora, nego se nigdje u teritorijalnom kontinuitetu ne nalaze ikakve geostrateške praznine; odnosno one, istina, postoje, ali su bez značenja. Tako je Švedska neutralna država, a Češka, Austrija i Slovenija su zaštićene Slovačkom, Mađarskom i Republikom Hrvatskom s istoka i jugoistoka. Osim toga, okruženost država geostrateške praznine NATO-om i njihova politička orijentacija zajedno s njihovom prometno/logističkom važnošću i potencijalnim funkcijama u korist NATO-a, jasno govore o tome da bi ih NATO morao braniti (i zbog sebe samog), dok bi se one - također poradi sebe samih - morale ponašati kao da su članice NATO-a.

Naravno, ovakva idealna natovska barijera ima i svojih nedostataka - međutim, oni nisu bitni. Tako, na primjer, teritorijalni kontakt između dijelova NATO-a u dijelu Srednje Europe, na središnjem i istočnom Sredozemlju, i to zbog prekida koji čine teritoriji "BiH", SRJ, Albanije, Makedonije i Bugarske. Međutim, taj je nedostatak zanemariv, jer NATO na Sredozemlju svugdje ostvaruje dobru povezanost morem.

U svemu tome treba dodati i neke posebne značajke. Tako u teritorijalnom diskontinuitetu NATO-a sudjeluje i SR Jugoslavija, a ona je ipak država s mogućnošću trgovanja svojim geostrateškim položajem, i to po načelu - tko da više - i tko otvara povoljnije mogućnosti. Tako bi SRJ mogla (?) postati i ruski oslonac na Balkanu/Sredozemlju, ali je ta mogućnost mala jer danas Ruska Federacija nema što ponuditi - naime, prošlo je vrijeme kada je Rusija (SSSR) barem za vojno-političke potrebe mogla izdvojiti

Sl. 2. - Novo širenje NATO-a u svezi događaja u Europi 1990./1991. i perspektive njegova širenja

- 1 - Izvorni NATO iz 1949. godine
- 2 - Ujedinjenjem Njemačke 1990. bivša DDR također ulazi u sastav NATO-a (četvrto širenje NATO-a)
- 3 - Godine 1997. u NATO su primljene Poljska, Češka i Mađarska (peto širenje NATO-a)
- 4 - a) U sljedećem krugu prijama u NATO najviše izgleda imaju Slovenija i Rumunjska
b) geostrateški logičan bi bio i prijam Slovačke, ali tome stoje na putu neki važni politički razlozi
- 5 - Poljska kao novi geostrateški tampon i prečaga na nekadašnjem koridoru ratova koji se, međutim, više ne ubrajaju u europske geostrateške sadržaje, i to zbog nestanka sovjetske konvencionalne vojne opasnosti
- 6 - Proširenjem NATO-a ova organizacija teritorijalno spaja Baltičko (Istočno) more s Jadranskim i Crnim morem (1), (2), (3)

znatna sredstva: ona je, istina, oskudijevala u svemu, ali je barem tim potrebama mogla odgovoriti. Danas, međutim više nema niti toga, te je zato pretvaranje SRJ u neki stvarni ruski oslonac danas praktički nezamislivo.

PRAGMATIČNO ŠIRENJE NATO-a: PRIJAM ZA SRETNIKE!

Budući da navedena idealna shema proširenja NATO-a (prije svega uz geostrateške prioritete) zapravo ne dolazi u obzir - valja nam promotriti današnju realnost, a ona znači: pragmatički pristup, što uključuje dominaciju politike nad geostrategijom, a sve u skladu s bitnim korektivom koji, prije svega, vodi računa o tome da se ne antagonizira Rusku Federaciju. Time se u europskim odnosima začinje jedno novo razdoblje, što znači: u doba hladnog rata geostrategija je bila nadređena politici i imala je određujuće značenje, tj. - politika je izvirala iz geostrateške nužde; a za razliku danas - u doba hladnog mira - politika ima druga izvorišta, dok se geostrategija sve više povlači u pozadinu ili postaje laž i privid.

Pragmatički pristup širenja NATO-a dakle, prvenstveno vodi računa o dva aspekta:

Prvo- nikakva potpuna i kontinuirana zona prema Istoku i Balkanu zapravo nije ni potrebna, pri čemu su geostrateške nelogičnosti očite, ali i nevažne.

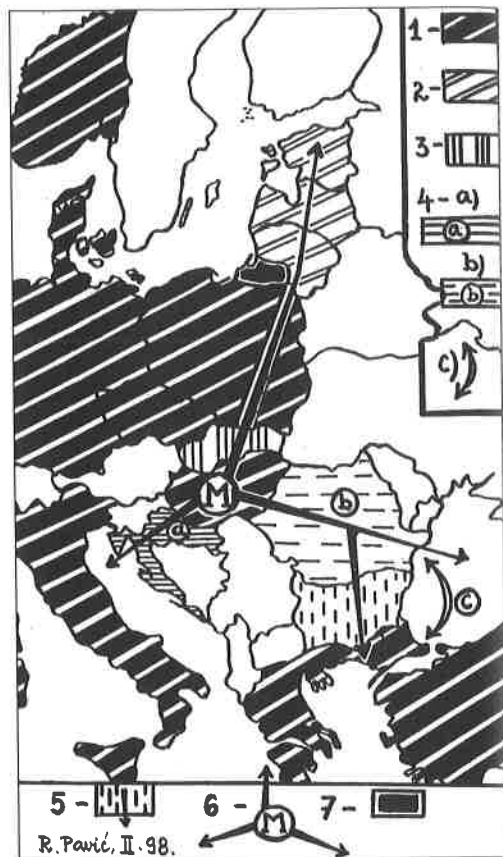
Drugo - na Baltiku (za sada) nemoguće dirnuti, ne samo u status Finske, nego i triju baltičkih republika: Estonije, Letonije i Litve, koje su za sada ostavljene svojoj nesigurnosti, što je i razumljivo. NATO nije organizacija koja bi se širila zato da brani nove članice (niti da se opterećuje njihovim vanjskim i unutrašnjim problemima). Prostor, dakle, od rusko-finske granice do granica Kalinjingradske oblasti i Poljske ostaje rusko interesno područje ili sigurnosni vakuum. Za sada je tako, premda američka administracija tvrdi kako NATO neće nikome zatvoriti vrata.

Osim toga, stanje je na Baltiku takvo da ni Finska, a niti Švedska ne žele u NATO, i - što je još važnije - u NATO-u se to ne smatra nikakvim problemom. Ruska Kalinjingradska oblast, istina, dolazi u izravni kontakt s NATO-m, ali za Rusku Federaciju to ipak nije poseban problem sve dok se i u Litvi ne etablira NATO. S članstvom Poljske u NATO-u ovaj znatno širi svoje područje i mogućnosti na Baltiku, ali ni u kojem slučaju nema posve dominirajuće značenje.

Treće - od država koje su već ušle u NATO (Poljska, Češka i Mađarska) jedino Poljska i Njemačka imaju prave geostrateške interese, s obzirom na to da je Poljska u kontaktu s Bjelarusom i rusko-bjelaruskim strateškim koridorom. S geostrateškog stajališta - prijam u NATO Češke a ne Slovačke je nerazumljiv, budući da na taj način izostaje izravni teritorijalni kontakt s Mađarskom, jer se između Poljske i Mađarske ostavlja slobodan prostor koji bi mogao značiti mogućnost dubokog vojnog prodora s Istoka. Naravno, u toj se bojazni ne smije pretjerivati, jer je na istoku kao granična zemlja locirana Ukrajina, a ne Ruska Federacija. Osim toga, taj je koridor relativno uzak (u svom istočnom sektoru ni 120 km), a izložen je i natovskoj Poljskoj i Mađarskoj, dok sam reljef bilo da onemogućava brze komunikacije u smjeru istok-zapad, bilo da se one mogu lako ugroziti.

Četvrto - Mađarska ostaje posve izolirana kao natovski geostrateški otok, i to u smislu dosad jedinstvenog presedana: ona ne samo da nema kopneni teritorijalni kontinuitet s ostalim NATO-m, nego nema niti morske povezanosti, dok karakter Dunava kao međunarodnog plovnog puta ne može imati praktično geostrateško značenje. Istina, teritorijalni kontinuitet Mađarska može ostvariti s ostalim NATO-m u Srednjoj Europi preko nečlanica (Slovenija, Slovačka, Austrija), ali to ipak nije posve isto kao u slučaju da su te države članice NATO-a. Pri tome je posebno važna veza Italija-Slovenija-Mađarska, ali isto tako i veza Jadran-Republika Hrvatska-Mađarska.

Peto - izostankom Rumunjske iz članstva ne ostvaruje se veza srednjeeuropskog NATO-a s Crnim morem, a nedostaje i dio barijere prema Istoku. (Istina, njezino značenje nije tako izrazito kao kada se radi o kontaktu Poljske i Bjelarusu, jer se Ukrajina grčevito opire ulasku u neku zajednicu s Ruskom Federacijom, što više, ona potpisuje (VII. 97.) s NATO-m i "Povelju o posebnom partnerstvu"). Naravno, činjenica da Rumunjska ne ulazi u NATO može se opravdati i time da za NATO nije toliko važan prijam ni Rumunjske, niti Bugarske, jer je navodno, dovoljno da se tu ne etablira utjecaj Ruske Federacije.

Sl. 3. - Geostrateški najsvrsishodnije širenje NATO-a nakon 1997. godine

- 1 - Postojeće članice NATO-a 1997. godine
- 2 - Nužnost širenja NATO-a na Baltiku
- 3 - Nužan prijam Slovačke radi ostvarenja teritorijalne povezanosti Poljske i Češke s Mađarskom
- 4 - a) Nužnost uključivanja i Republike Hrvatske (?) radi dodatnog pristupa NATO-a Jadranu i veze Italija - Mađarska
b) Nužnost uključivanja i Rumunjske u NATO radi izlaska na Crno more - na taj način novi NATO ostvaruje participaciju na tri mora (Baltik, Jadran, Crno more)
- 5 - Iako se veze između Rumunjske i natovske Turske veze mogu ostvariti i morem, bilo bi za NATO još povoljnije da i Bugarska uđe u NATO, čime bi potpuno (dakle i kopnom) bila uspostavljena veza Rumunjske s natovskom Grčkom i Turskom
- 6 - Mađarska, kao središnja geostrateška spojnica i čvorište novog NATO-a, čime ova zemlja samo nastavlja važnu geostratešku ulogu kao središta geostrateških pravaca iz doba hladnog rata (panska lepeza)
- 7 - Širenje novog NATO-a Kalinjingradska oblast koja pripada Ruskoj federaciji dolazi u posve-mašnje natovsko okruženje, i to kopnom i morem

Zato valja zaključiti: izostajanje i Slovenije i Slovačke i Rumunjske i Republike Hrvatske iz NATO-a jasno pokazuje da prvenstveni cilj te ipak vojne organizacije očito nije geostrateški, jer u igri nisu ni teritorijalni kontinuitet, ni veze među pojedinim dijelovima NATO-a, niti uloga barijere koju bi tako naglašeno ispunjavala i Republika Hrvatska dijelom i prema SRJ, a posebice prema "BiH".

ULOGA I BOJAZNI POLJSKE

(312 685 km², 38 580 000 stanovnika,
procjena 1995.)

Interes i značenje Poljske za NATO više su negoli jasni. Sa svojim brojnim pučanstvom Poljska je bitna kao novo tržište. A njoj samoj nužna je čvrsta inkorporiranost u Zapad kako bi se djelotvorno suprotstavljala mogućem valu azilantata iz Bjelorusa i Ruske Federacije u slučaju kaosa na Istoku. Osim toga, Poljska je i važna civilizacijska granica u Europi između Zapada (i pravog Zapada) i katoličanstva/protestantizma prema Istoku i pravoslavlju (Poljska je s pravom davnašnji priznati dio Zapada, a usporedbe radi - Republici Hrvatskoj u tome ne pomažu ni Bošković, ni hrvatski latinisti, Vranjanin, Klović, Marulić... ime im je legija...). Poljska ima važan položaj na Baltiku oduzimanjem Ruskoj Federaciji dijela njezinog interesnog područja, a ograničava i moć Rusije i u Kalinjingradskoj oblasti; brana je i na ruskobjelaruskom geostrateškom koridoru (to je još jedini preostali koridor s Istoka prema Zapadu). Ona je osim toga i barijera za samu Njemačku prema Bjelarusu (širina poljskog teritorija od istoka prema zapadu iznosi više od 600 km). Poljska ima izravni granični dodir s Litvom važan za povlačenje Litvanaca prema Zapadu u slučaju ruske intervencije. I najzad, članstvo Poljske u NATO-u potire postojanje nekadašnje tamponske zone između Istoka i Zapada i pretvara Poljsku u barijeru i posve-mašnji Zapad."

"SUVIŠNA" ČEŠKA

Gledajući sa strogo geostrateškog stajališta - Češka (78 864 km², 10 360 000 stanovnika)

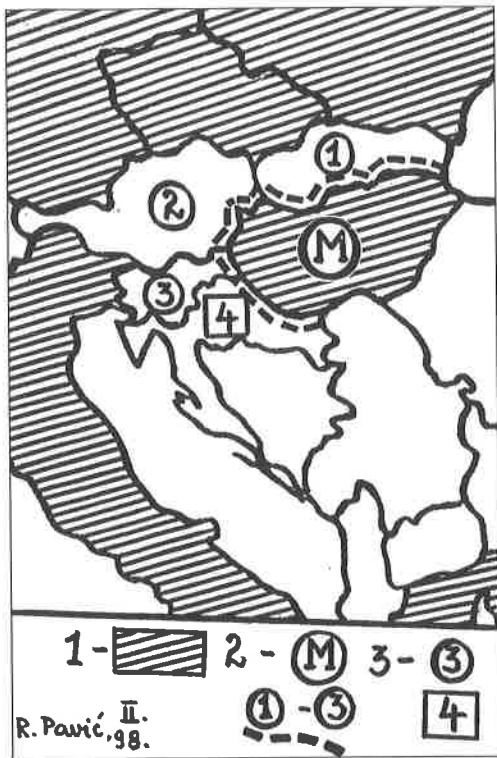
"suvišni" je član NATO-a jer za postizanje određene svrhe važnija je i dovoljna Slovačka, dok bi Češka mogla ostati i geostrateškom prazninom zajedno s Austrijom i Švicarskom. Međutim, kako novo članstvo u NATO-u nije prvenstveno stvar geostrategije i sigurnosti, nego potvrda zapadnjaštva i prihvaćenosti na Zapadu (Poljske i Češke i Mađarske) prijam je upravo Češke (a ne Slovačke) posve logičan: Pri tome sumnjive kvalitete češke vojske nisu nimalo važne. U skladu sa svojim geostrateškim položajem, Češka nije ugrožena ni od koga, a prema Istoku ima Poljsku, Slovačku i Mađarsku kao zaštitnu zonu, zatim ona neostvaruje natovski teritorijalni kontinuitet s Mađarskom (kao Slovačka), ali se uloga Moravskih vrata ipak ne može zanemariti. Kako Češka više ne ovisi ni o ruskom plinu, ona je posve izvan nekog istočnog konteksta i nužnog odgovora na taj kontekst. Ali, ona mora biti članica NATO-a iz nekih drugih razloga.

SPECIFIČNI SLUČAJ MAĐARSKE

Od svih država koje ulaze ili bi htjele ući u NATO, Mađarska (93 032 km², 10 250 000 stan.) je sa svojim današnjim prijamom svakako specifičan slučaj, tj. - sada se prvi puta događa da neka članica NATO-a nema ni kopnenog teritorijalnog kontinuiteta s ostalim članicama, a uz to nema niti pomorskog pristupa. No sam taj problem prostornog diskontinuiteta nije toliko izražen, jer u nekoj kriznoj situaciji Austrija, očito, mora stajati na usluzi i zbog svojih interesa.

Daljnja je bitna značajka Mađarske da je, i bez obzira na NATO njezina sigurnost povećana jer današnji granični kontakt s Ukrajinom (baš kao i Slovačke i dijela Poljske i Rumunjske) očito nije ono isto što i nekadašnji kontakt s SSSR-om, danas Ukrajina očito ima tamponsko značenje zbog sve boljih odnosa sa Zapadom (Izjava o pomirenju Poljske i Ukrajine, svibnja 1997. posebno partnerstvo Ukrajine s NATO-m, srpnja 1997.).

Osim toga, Mađarska je važna još zbog dva bitna razloga: ona je središte panonske lepeze vojno-operacijskih pravaca, pogodna je kao barijera prema jugu i jugoistoku, a blizu je i

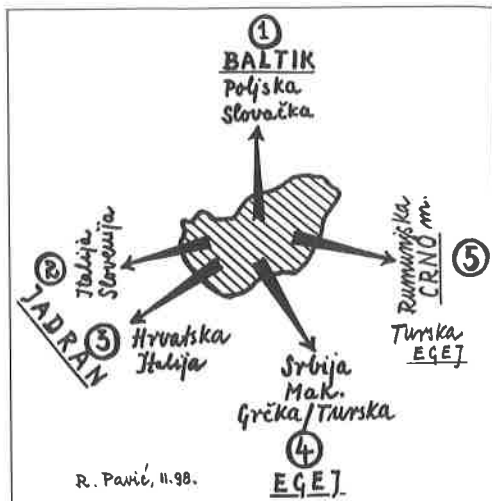
Sl. 4. - Mađarska kao izolirani natovski otok

- 1 - Današnji NATO (1997.)
- 2 - Izolacija Mađarske (M) od ostalog NATO-a (Slovačkom (1), Austrijom (2) i Slovenijom (3))
- 3 - Izolacija natovske Mađarske od mora Slovenijom (3) i Republikom Hrvatskom (4)

turbulentnim prostorima što joj namjenjuje ulogu bliske pozadinske zapadne baze. Ako se tome doda i sastavnica znatnog broja stanovnika, onda je jasna uloga Mađarske i kao novog tržišta. Sve u svemu: Poljska, Češka i Mađarska su nova potrošačka masa od oko 60 mil. stanovnika, a to - za razliku od laži geostrategije - ima zaista istinsko značenje.

OSTALI SU PRED VRATIMA - ILI: BUDUĆI NATO

Nakon prošlogodišnjeg kruga primanja novih članica moguće je raspravljati o dvije važne skupine problema: *prvo* - hoće li uopće doći do novog proširenja, i *drugo* - da li će tada na prvom mjestu (ipak) biti geostrategija, ili kao danas - neki drugi ciljevi i zasade. Obje su ove skupine problema međusobno povezane, dok je odgovor

Sl. 5. - Mađarska i perspektiva širenja NATO-a

S perspektivom širenja NATO-a na Slovačku, Sloveniju i Rumunjsku - i eventualno Srbiju i Makedoniju - Mađarska postaje ključna zemlja za povezanost i funkcioniranje NATO-a u Srednjoj Europi (treba podsjetiti da je u doba hladnog rata Mađarska bila geostrateško čvorište (panonska lepeza).

prilično jasan i jednostavan: Budući da je NATO prvenstveno organizacija koja treba definirati novo interesno područja Zapada - očit će doći do proširenja te organizacije. Kako i dalje postoji bitna potreba da se ne antagonizira Rusku Federaciju - u obzir za novi krug širenja i dalje dolaze samo one države koje ni na koji način nisu ugrožene od Rusije i nikako ne predstavljaju njezino potencijalno interesno područje. Sve to skupa onda jasno pokazuje da će odnosi s Rusijom zapravo i dalje biti onaj korektiv koji određuje prijam novih članica u NATO. Isto tako, za prijam dolaze u obzir samo one države koje nemaju postojeće ili moguće probleme sa susjedima i nisu upletene u balkanske probleme - dakle - za prijam će biti mjesta i za Sloveniju i Rumunjsku, ali teže za Slovačku (zbog problema s mađarskom nacionalnom manjinom), a nikako i za Republiku Hrvatsku. Što se nije tiče - radi njezina discipliniranja Zapad se mora oslanjati na snažne poluge moguće ucjene, te zato reintegracija Hrvatskog Podunavlja i ne može biti baš posve pod prohrvatskim uvjetima, a Prevlaka ne može biti vraćena Republici Hrvatskoj, dok se o "Partnerstvu za mir" još ne može ni govoriti.

Što se tiče drugog pitanja - tj. hoće li možda geostrategija izbiti u prvi plan ispred političnosti i gospodarstva - odgovor je i tu jasan: ukoliko Zapad bude i dalje uspijevao održavati Rusk Federaciju izvan mogućnosti kaosa i kolapsa - nikakve vojne opasnosti za Zapad neće postojati, dakle, geostrategija će i dalje - ostati drugorazredni ili trećerazredni čimbenik.

Sve u svemu - za prijam dolaze gotovo sigurno u obzir jedino Slovenija i Rumunjska, a možda i Slovačka. Važno je pri tome naglasiti da će paralelno teći i proces uključivanja u Europsku uniju, gdje su za pregovore predviđene Estonija, Poljska, Češka, Mađarska i Slovenija (također i grčki Cipar). Na taj bi način Poljska, Češka, Slovenija i Mađarska članstvom i u NATO-u i u Europskoj uniji potvrdile svoj status pravnog Zapada i definitivno se odijelile od ostale (zaboravljene) Europe na Baltiku i na Balkanu za čiji se status marginalizacije, zaborava, a ponekad i prezira - ne bi imalo mnogo što reći. Nažalost, posve s neprava - tu treba ubrojiti i Republiku Hrvatsku.

Došli smo tako i do pojma zaboravljene Europe (Letonija, Litva, Republika Hrvatska, "BiH", SRJ, Albanija, Makedonija). I što se tiče prostora na jugu Europe - Veliki svijet bi imao samo jedan jedini interes, tj.: održavati bilo kakav mir (što znači i nepravedno "rješenje" rastućeg problema Albanaca, kao i Muslimana u Sandžaku), uz otvorenost komunikacija preko Republike Hrvatske, SRJ, Makedonije i Bugarske. To - i ništa više! Zapravo, nešto veći interes NATO može pokazati jedino za Makedoniju - da tu ne nastane kaos uz jednu natovsku granicu. A mogu se izraziti i neki drugi negativni interesi - tj. da bi se stalno ucjenjivala Republika Hrvatska i prisiljavala na popuštanje Srbima i Srbiji - moguće je nastojanje oko što intenzivnijeg onemogućavanja hrvatskog turizma kako bi se utjecalo na gospodarske, a time i političke mogućnosti Republike Hrvatske.

Prijemom Slovenije, Rumunjske i eventualno Slovačke NATO bi se približio ostvarenju idealne geostrateške sheme - zatvorio je prostor između Baltika i Crnog mora, ostvario prostorni kontinuitet i spojnicu Italija-Slovenija-Mađarska, naglasio je prisutnost na Crnom moru. Važni bi, dakle, ciljevi bili ostvareni, što znači:

politički i gospodarski drugi još nisu zreli za NATO, a njihovo je geostrateško značenje tako i tako - nevažno, jer NATO prvenstveno i nema vojno-geostrateške ciljeve.

ZAKLJUČAK

I konačno, valja zaključiti:

1. Širenje NATO-a više nije u kontekstu prvenstveno vojno-geostrateških ciljeva, nego može biti izraz puke militarističke inercije i borbe za zadržavanje posebnog položaja u društvu ("Mi vas branimo, dakle..."). Opasnost koja eventualno prijeti od posve onemoćale Rusije više nije konvencionalna, ne može se više raditi o nekom prodoru konvencionalnim oružjem s ciljem zauzimanja teritorija. Jedino još postoji mogućnost nuklearne prijetnje, a njoj se ne suprotstavlja teritorijalnim širenjem NATO-a. Treba biti jasno da obrana od nuklearne opasnosti uopće ne ovisi o novim članicama, pa čak i kada bi se radilo o dodatnoj dubini ratišta, koja je u postojećim prilikama posve zanemariva.

Cilj širenja NATO-a prvenstveno je politički i gospodarski; radi se znači, o NATO-u u okviru "drugih ciljeva".

2. Za prijam u NATO za sada dolaze u obzir samo države koje nisu izravno ugrožene od Ruske Federacije i koje nisu njezino stvarno ili potencijalno interesno područje. NATO se, naime, ne želi opteretiti novim članicama koje bi trebalo braniti, no samo želi proširiti interesno gospodarsko područja Zapada. Isto tako, u NATO ne može biti prihvaćena ni Republika Hrvatska, jer je ona još uvijek potencijalno ugrožena od strane SRJ, budući da Veliki svijet nije dopustio vojni poraz ideje velike Srbije.

3. Jedini pravi geostrateški interes za ulazak u NATO imaju Poljska i tri baltičke republike, kao i Republika Hrvatska i Federacija.

4. Kada se radi o prijemu u NATO, treba postaviti i neka prava pitanja, tj. - čemu i Slovenija i Rumunjska, itd., pokazuju toliku žurbu? Jer, pravo pitanje nije kada će neka država ući u NATO, nego da li će ona ući uopće. Zato je za Sloveniju i Rumunjsku posve svejedno hoće li to biti sada ili za dvije ili tri godine, dok je za Republiku Hrvatsku važno da li će uopće i postati članica NATO-a.

5. Najzad se postavlja i pitanje - da li je nizu država članstvo u NATO-u uopće i potrebno - s geostrateškog stajališta - ako se te države nalaze u pozadini isturene natovske barijere, te ako jesu geostrateške praznine, mogu se zbog te barijere smatrati sigurnima. Zbog svojih interesa NATO

ih mora braniti, a jedino što se od njih može tražiti jest da svoj teritorij stave na raspolaganje natovskim logističkim potrebama. Zato - što se tiče i Slovačke, Austrije i Švicarske - u tom se smislu i njih treba promatrati kao dio NATO-a.